

Βιβλιοπαρουσίαση

Εμμανουέλα Δούση, Κλιματική Αλλαγή, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2017

Γιώργος Δικαίος

Βοηθός Ερευνητής, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, ΕΚΠΑ & Επιστημονικός Συνεργάτης, Μονάδα Έρευνας για την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Πολιτική, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Βιβλιοπαρουσιάσεις ΕΕΕΠ 2/2018

Αναδημοσίευση από το τεύχος 9 της εξαμηνιαίας έκδοσης «Η Ελλάδα, η Ευρώπη και ο Κόσμος» (εκδ. Παπαζήσης) της Μονάδας Έρευνας για την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Πολιτική

Copyright © 2018
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής

Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα
Τηλ: 210 368 8945, 210 368 8963
e-mail: info-eeep@pspa.uoa.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Η Εμμανουέλα Δούση καταπιάνεται στο καινούργιο της βιβλίο με ένα θέμα φλέγον και πολύ επίκαιρο, που δυστυχώς στην Ελλάδα αφήνει το ευρύ κοινό αδιάφορο. Το θέμα αυτό είναι η κλιματική αλλαγή: οι επιπτώσεις και οι συνέπειές της, η εξέλιξη του διεθνούς θεσμικού πλαισίου και η ανάλυση της νέας συμφωνίας που επετεύχθη στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2015. Το βιβλίο εντάσσεται στη νέα σειρά των Εκδόσεων Παπαδόπουλος «Μικρές Εισαγωγές», που στόχος της είναι να κάνει προσιτά και σε μη ειδικούς θέματα που αφορούν τον ευρύτερο πολιτικό και κοινωνικό προβληματισμό.

Μετά από σύντομη εισαγωγή που τοποθετεί σφαιρικά το πρόβλημα, το βιβλίο ξεκινάει με αναλυτική περιγραφή του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής. Χρησιμοποιεί ορισμένες επιστημονικές εκθέσεις, με κύρια την τελευταία έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC), που προσπαθούν να προσδιορίσουν τόσο τη φύση του προβλήματος όσο και τις μελλοντικές συνέπειές του. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η επιστημονική κοινότητα είναι σχεδόν πεπεισμένη πλέον πως οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες ευθύνονται για την τεράστια αύξηση των εκπομπών του αερίου του θερμοκηπίου, βασική αιτία της επιδείνωσης και επιτάχυνσης του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής. Παρουσιάζονται επίσης και οι απόψεις όσων αμφισβητούν την ύπαρξη του φαινομένου, και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εκλογή στην Προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής του Trump, ένθερμου υποστηρικτή (προεκλογικά τουλάχιστον) της άποψης ότι δεν υφίσταται κλιματική αλλαγή.

Οι προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για τον περιορισμό του προβλήματος ξεκίνησαν στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και το πρώτο θεσμικό κείμενο που συνάφθηκε, με τίτλο *Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή*, ήταν κατά τη διάρκεια της Οικουμενικής Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών το 1992 στο Ρίο. Τη Σύμβαση αυτή εξειδίκευσε το Πρωτόκολλο του Κιότο (τέθηκε σε ισχύ το 2005) που έθετε ποσοτικοποιημένους και δεσμευτικούς στόχους. Το πρόβλημα όμως ήταν ότι το Πρωτόκολλο του Κιότο, επί της ουσίας, αφορούσε μόνο το 14% των παγκόσμιων εκπομπών και ορισμένων μόνον ανεπτυγμένων κρατών και, επιπλέον,

αφορούσε ένα πολύ περιορισμένο χρονικό διάστημα. Στο βιβλίο γίνεται τόσο συνοπτική παρουσίαση του συστήματος που δημιούργησε το Πρωτόκολλο όσο και κριτική αποτίμηση της εφαρμογής του, η οποία από την συγγραφέα θεωρείται αποτυχημένη.

Η επόμενη συμφωνία που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Σύμβασης-Πλαίσιο είναι η Συμφωνία των Παρισίων. Γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των διεθνών διαπραγματεύσεων που οδήγησαν στη σύναψη της Συμφωνίας και στη συνέχεια ακολουθεί διεξοδική ανάλυσή της. Η ανάλυση επικεντρώνεται τόσο στη μορφή της Συμφωνίας (νομικές ή εθελοντικές δεσμεύσεις) και στις ερμηνείες που έχουν αναπτυχθεί, όσο και στην ουσία της, στο τι δηλαδή χρειάζεται να γίνει και έως το 2020 για να ολοκληρωθεί το θεσμικό της πλαίσιο και μετά το 2020 που θα ξεκινήσει η εφαρμογή της. Το σημαντικότερο στοιχείο της νέας συμφωνίας, σύμφωνα με τη Δούση, είναι η απομάκρυνση από την top-down προσέγγιση που ισχύει μέχρι σήμερα και η υιοθέτηση μιας προσέγγισης bottom-up που τα ίδια τα κράτη αποφασίζουν για τις δυνατότητες εφαρμογής των συμφωνηθέντων.

Καθ' όλη τη διάρκεια του βιβλίου γίνονται πολλές αναφορές σε ορισμένα κράτη και συνασπισμούς κρατών που έχουν σημαντικό ρόλο στη διεθνή κλιματική διακυβέρνηση. Ξεχωρίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση ως ο κύριος υποστηρικτής της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής και ως η περίπτωση με το πιο ανεπτυγμένο σύστημα αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Ξεχωρίζουν επίσης οι ΗΠΑ, οι οποίες διατηρούν αμφιλεγόμενη στάση ως προς την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Η χώρα αυτή ενώ, ως ένας από τους μεγαλύτερους ρυπαντές παγκοσμίως, έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις και στη διαμόρφωση του εκάστοτε συστήματος, εμφανίζεται συχνά απρόθυμη να προχωρήσει στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων, αποδυναμώνοντας πλήρως τις όποιες προσπάθειες. Αναφορές γίνονται και στις αναπτυσσόμενες χώρες και στα κράτη με αναδυόμενες οικονομίες, τα οποία έχουν δημιουργήσει διάφορους συνασπισμούς για την προώθηση των συμφερόντων τους. Εδώ, ξεχωρίζει η Κίνα που από το 2010 κι έπειτα κατέχει την πρώτη θέση στους μεγαλύτερους ρυπαντές. Επισημαίνεται εντός του βιβλίου, βέβαια, ότι το υπάρχον σύστημα μέτρησης των ρύπων έχει πολλά προβλήματα και δεν παρουσιάζει τα πραγματικά μεγέθη της ρύπανσης.

Σημαντική θέση στο βιβλίο έχει η συζήτηση τόσο για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή όσο και για το κόστος της αδράνειας. Είναι γνωστό πως η μείωση των εκπομπών του αερίου του θερμοκηπίου απαιτεί «σημαντικές τεχνολογικές, οικονομικές, κοινωνικές και θεσμικές προκλήσεις οι οποίες αυξάνονται σε περίπτωση καθυστέρησης των μειώσεων» (σελ. 22). Παρ' όλα αυτά, όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται «οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου εξακολουθούν να αυξάνονται» (Κεφ. 2). Για να αντιστραφεί το γεγονός αυτό, και για να επιτευχθεί ο στόχος που έθεσε η Συμφωνία των Παρισίων θα πρέπει να μηδενιστούν οι εκπομπές άνθρακα. Αυτό φαντάζει αδύνατο καθώς τα κράτη δεν είναι έτοιμα να απεξαρτητοποιηθούν από τη χρήση ορυκτών καυσίμων. Επομένως, παράλληλα και όσο το δυνατόν συντομότερα, χρειάζεται να γίνουν και άλλου τύπου ενέργειες (έμφαση κυρίως στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και σε νέες πρακτικές) ώστε να γίνουν προσπάθειες να επιτευχθεί ο στόχος της διατήρησης της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας κάτω από 2 βαθμούς Κελσίου.

Το βιβλίο ολοκληρώνεται με μια αναφορά στην ελληνική περίπτωση που κρίνεται ως έντονα προβληματική και με την παραδοχή ότι η Συμφωνία των Παρισίων ήταν η καλύτερη δυνατή που θα μπορούσε να επιτευχθεί στην παρούσα συγκυρία, βάσει πολιτικών συμφερόντων και συσχετισμών. Τονίζεται ότι, πέρα από την εφαρμογή της Συμφωνίας, είναι ανάγκη η πολιτική για την κλιματική αλλαγή να εναρμονιστεί με άλλους τομείς πολιτικής και να συνδιαλέγεται συνεχώς μαζί τους, καθώς το πρόβλημα είναι πολυπαραγοντικό και αγγίζει πολλούς και ευαίσθητους τομείς της καθημερινότητας.

Εκτός του κυρίως κειμένου, περιλαμβάνεται ειδικά επιλεγμένη βιβλιογραφία που παρουσιάζεται σε βιβλιογραφικό οδηγό και χρονολόγιο με τις ετήσιες διασκέψεις των κρατών μερών της Σύμβασης-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, χρήσιμο οδηγό για τη μελέτη της εξέλιξης των διαπραγματεύσεων.

Με τον τρόπο που είναι γραμμένο το βιβλίο και με το μέγεθός του, μόλις 110 σελίδες, επιτρέπει την εύκολη ανάγνωσή του και από μη ειδικούς και η κυκλοφορία του δημιουργεί την ελπίδα ότι όλο και μεγαλύτερο ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού θα ενδιαφερθεί για το ζήτημα.